

13. De Klaas de Lange-sluis

Rond 1900 is begonnen aan het uitgraven van de Zuidervaart en het Verlengde Oosterdiep (zuid). Vanuit het Verlengde van Echtenskanaal wordt in noordelijke richting gegraven. Het uitgraven is in handen van de Deventer Veen Maatschappij (DVM), die alle gronden van mr. J.A.W. Gratama, een van de vier oorspronkelijke eigenaren, heeft overgenomen. Al in 1873 heeft deze maatschappij de veenpercelen van Gratama gekocht, in de beginjaren fungeert de Compascumer Jan Berend Wilken als veenbaas, later Jan Niezing.

De DVM laat, nadat het kanaal gegraven en het veen afgegraven is, aan het kanaal ook zeer goede arbeiderswoningen bouwen. Het is een voorrecht voor de mensen als zij in één van deze woningen mogen gaan wonen. Het zijn stenen huizen met een fundering vanuit het zand, de vloeren van hout en het dak belegd met pannen. Dit in tegenstelling tot de keten op het bovenveen. De DVM-huizen staan goed aangeschreven en voor de bewoners is dit een hele verbetering.

De sluis tussen Bargercompascuum en Zwartemeer heet in de volksmond de Klaas de Lange-sluis, naar de bewoner van de sluiswachterwoning aan de westzijdekant in de jaren '40, '50 en '60. (Het is een verspreking, het moet zijn de Klaas Langen-sluis).

De sluis is gebouwd ongeveer in 1917 en is in eigendom, evenals de sluiswachterwoning van het waterschap 'Bargercompascuum'.

Het waterschap verhuurt de woning. De bewoner beheert de sluis en zorgt ervoor dat de schepen door de sluis komen. Ook is er een levensmiddelenwinkel en een paardenstal bij. Op het moment dat het schip door de sluis wordt geloodst, kan de schipper of zijn vrouw de dagelijkse inkopen doen in de winkel. In de avond- en nachturen, en in de weekenden wordt de sluis niet bediend en moet het schip noodgedwongen aan wal. De schepen worden veelal voortgetrokken door paarden, die gestald worden in de stal van de sluiswachter.

*De sluis in het Verlengde Oosterdiep (zuid)
(bron; provinciaal archief).*

*Sluiswachterwoning bij de Klaas de Lange-sluis (bron;
provinciaal archief).*

*Sebo Vuuregge, 1863-1957
(bron; eigen archief).*

Sebo Vuuregge moet één van de eerste pachters van deze sluis zijn geweest, hij is veenbaas bij vervener Bosscher, eigenaar van meerdere plaatsen veen in de buurt. Vuuregge is in 1863 geboren in Meeden (Gr.) en getrouwd met Roelfien de Jonge, geboren 1866 te Nieuw-Buinen.

Sebo krijgt onenigheid met Joost Steenhuis, toenmalige voorzitter van het waterschap en gaat uit de woning. Rond 1936 bouwt hij aan de oostzijdekant op nummer 167, direct tegenover de sluis een woon-en winkelhuis. Ook laat hij achter het huis een paardenstal bouwen. Tevens bouwt hij het huis ernaast, dat het Groenekruis-huis zal gaan worden. Boven in de punt van de gevel laat Vuuregge een stenen kruis metselen, als teken van zijn voornemen om de zusters van het Groene Kruis hier een plaats te geven.

De familie Vuuregge heeft hoge ambities. Er zijn 7 kinderen en in de buurt staan ze bekend om hun zuinigheid en vlijt, evenals vaders antipathie tegen alcohol en drank. Latere jaren werkt een aantal zonen als beëdigde scheepsmeter. Zij controleren de turf op kwaliteit en berekenen het aantal turf dat op een schip gaat. Zij doen dit in opdracht van de Nederlandse Turfcentrale, de instantie die vervening en turfwinning in Nederland tussen de beide wereldoorlogen coördineert. Vuuregge laat ook het huis in het centrum van Bargercompascuum, met adres Verlengde Oosterdiep 123 bouwen, bedoeld voor één van de zonen. Schoolhoofd J.B. Kuis en onderwijzer Duivenvoorde hebben er jaren in gewoond. Willem Gustin wordt de latere bewoner. Sebo Vuuregge overlijdt in 1957 en Roelfien de Jonge in 1939, beiden te Bargercompascuum.

Klaas Langen volgt Vuuregge op als bewoner van de sluiswachterwoning. Het gezin van Jaap Diphoorn ligt latere jaren met een woonschip bij de sluis, ook zij zijn een tijdlang bewoners geweest van het huis. Er vestigen zich meer bedrijven rondom deze sluis. Zo bouwt Geert Hartmann in 1936 zijn bakkerij met winkel, vanaf 1947 overgenomen door Albert Fischer en in 1954 door Gerrit Kuipers (zie ook de bijdrage 'Brood in Bargercompascuum').

Een huis ten zuiden van de zusters wordt jarenlang bewoond door een familie Peters, die er een levensmiddelenwinkel heeft. Dit huis is afgebroken.

In het Groenekruis-huis wonen de zusters Giethoorn, Treffers, Adema, Dukers en Horeman. Vanaf 1966 komt het echtpaar Roef Kuhl en Engel Rolfes erin te wonen.

De winkel van Vuuregge is naderhand nog jarenlang doorgezet door dochter Geertruida (Truutje) Vuuregge, die in 1987 op 88-jarige leeftijd overlijdt.

In ongeveer 1965 stopt de scheepvaart door het kanaal. Het vervoer gaat sindsdien per auto over de straat.

Kruis in de gevelpunt (foto; eigen).

Een DVM-huis in het Veenpark (foto; eigen).

De Deventer Veen Maatschappij

In het blad van de Historische Vereniging Emmen en Zuidoost Drenthe, 'de Kroniek' schrijft in juni 2005 Wim Visscher over de Deventer Veen Maatschappij. Hij noemt het artikel: Het Barger-Compas en de Deventer Veenmaatschappij.

In 1873 wordt de Deventer Veen Maatschappij opgericht door kooplieden uit Deventer. Het zijn boterhandelaar Gerrit Jan Mensen, meelfabrikant Antonius Lebuïnus van der Lande, textielhandelaar Johannes Schröder, koopman Johannes Tielemanus Kempens en apotheker en wijnhandelaar Johannes Ferdinand August Felix Vroom. Deze laatste heeft een sleutelrol binnen de organisatie, hij is broer van de toenmalige pastoor Vroom van Erica, waartoe indertijd ook Bargercompascuum behoort.

Doelstelling is:

“Het aankopen van een zekere oppervlakte veen gelegen in de gemeente Emmen, zoals die koop reeds door den oprigting dezer Maatschappij door den optigters gesloten met den heer Meester Jan Albert Willinge Gratama, procureur wonende te Assen”.

Verder is het de bedoeling: *“van dien aan te kopen gronden zoveel mogelijk voordeel te trekken, zolang dat bedoelde veen niet aan snede is door het te verhuren, hetzij als boekweitland, hetzij als schapenweide, of op welke andere manier ook, en zodra het veen aan de snede zal zijn door verveening en na verveening door ontginning”.*

Gratama heeft ook veen in Veenoord en Nieuw-Amsterdam. Hij wil (1870) beginnen met het vervenen van zijn gebieden, maar in het Bargercompascuum is nog geen zicht op de noodzakelijke verlenging van de hoofdkanalen Stadskanaal, vanuit het noorden en Verlengde Hoogeveense Vaart, vanuit het zuiden. Hij wil zijn ruim 300 hectare in Bargercompascuum wel van de hand doen om zich te concentreren op zijn veengebieden rond Nieuw-Amsterdam. Pastoor Vroom moet hier lucht van gekregen hebben en tipt zijn broer.

Er zijn meer katholieke voorgangers die zich bezig houden met de verveening. De eerste pastoor van Bargercompascuum, Theodorus de Klaver is vervener en heeft een aantal veenplaatsen aangekocht bij het Zwarte Meer. Voor 1900 is de kerkmeester van de St. Josefparochie in Bargercompascuum Jan Berend Wilken veenbaas voor de Deventer Veen Maatschappij. Het is binnen katholieke kringen niet ongebruikelijk dat de plaatselijke pastoor als ‘geestelijke’ adviseur aan een onderneming is verbonden.

In 1891 is de oprichting van het waterschap Bargercompascuum, onder voorzitterschap van jhr. mr. J.H. van Holthe tot Echten. Deze is eveneens directeur van de Nieuwe Echtense Veen Compagnie, die de uitgraving van de Verlengde Hoogeveense Vaart in de hand heeft. Er is van hogerhand nog geen vergunning afgegeven om de 1320 hectare veen van het waterschap Bargercompascuum te vervenen.

De Deventer Veen Maatschappij en de Nieuw Echtense Veen Compagnie moeten nog lang wachten, voordat men kan starten met de verveening van het Bargercompascumer gebied.

Omstreeks 1905 wordt bovenstaande foto genomen van een ploeg wijkgravers. Het betreft hier een stuk van het Verlengde Oosterdiep tussen Zwartemeer en Bargercompascuum. De man geheel rechts met teil is Jan Posthuma, vrachtrijder op het traject Zwartemeer-Emmen op de vrijdagmarkt en boven hem, met schop in de hand Piet Duinkerken. De man liggend is Kast Veeniga. Links staat veenbaas Hendrik Boerland en naast hem met stok hulpbaas Johannes Duinkerken (bron; mw M. Post-Ros).

De Nieuw-Amsterdammer Jan Niezing heeft ervaring opgedaan als veenbaas bij de Compagnie van Van Holthe tot Echten, hij is de voorman bij de aanleg van het Van Echtenskanaal en hij volgt Jan Berend Wilken op als veenbaas bij de DVM bij de werkzaamheden aan het Verlengde Oosterdiep en het Limietwegkanaal. Het moet hem goed bevallen zijn, want hij blijft meer dan 25 jaar.

Wim Visscher noemt hem legendarisch, hij moet ook gewoond hebben in Zwartemeer aan het Verlengde van Echtenskanaal, in de onmiddellijke nabijheid van de percelen van de DVM. Het Verlengde Oosterdiep krijgt dan ook de naam 'Eerste Jan Niezingkanaal' en het Limietwegkanaal de naam 'Tweede Jan Niezingkanaal'. Op de kaart van Willem Arling woont ook dicht tegen Zwartemeer aan een Jan Niezing (?). Zijn opvolger is zijn zoon 'Lange Jan Niezing'.

Na 1918 verkoopt de DVM een aantal van haar veenplaatsen aan andere verveners o.a. aan Lubberman en Velema, Joh. Wasser, A. Dokter, allen uit de regio, maar ook Stadskanaalster verveners behoren tot de nieuwe eigenaren. Jarenlang is deze maatschappij actief in de vervening te Bargercompasuum. Voor de arbeiders worden aan het kanaal goede comfortabele woningen gebouwd. In 1975 wordt de maatschappij opgeheven, zij schenkt het Veenmuseum een oud karakteristiek arbeiderswoninkje, het laatste dat nog doet herinneren aan meer dan 100 jaar DVM-vervening.